

опинилися в полоні, загинули внаслідок збройної агресії та тих, чий долі досі залишаються невідомими.

07 березня за ініціативи громадської правозахисної організації «Егіда-Запоріжжя» відбувся ще один круглий стіл під гаслом «Знайти. Неможливо забути». Представники обласної поліції, ветеранських організацій, ЗМІ, обласної, міської та релокованих з тимчасово окупованої території області місцевих громад обговорили заходи подальшої взаємодії.

Тільки об'єднавши зусилля, досягнемо єдиного бажаного результату ефективних пошуків.

Список використаних джерел

1. Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посіб. Одеса : Гельветика, 2024. 258 с.

Хабло Оксана Юрївна,

завідувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ІНШІЙ СТОРОНИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

Право на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження реалізовується на різних стадіях кримінального процесу. Так, на стадії досудового розслідування можливість ознайомлення з матеріалами кримінального провадження передбачена як під час здійснення досудового розслідування (ст. 221 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України), так і по його завершенню (ст. 290 КПК України). Під час судових стадій ознайомлення з матеріалами кримінального провадження здійснюється після призначення справи до судового розгляду за клопотанням учасників судового провадження (ст. 317 КПК України) чи у зв'язку з вступом у процес нового захисника (ст. 324 КПК України) [1].

Разом з цим, відкриття матеріалів кримінального провадження іншій стороні є міжнародно визнаним правилом, яке регламентується підпунктом б п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, де вказано, що кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення повинен мати час і можливість, необхідні для підготовки свого захисту.

У зв'язку з цим, прецедентна практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) виробила певні стандарти щодо реалізації вказаної норми, які полягають у тому, що сторони повинні мати можливість ознайомитись із доказами і коментувати їх існування,

зміст та достовірність у належній формі у встановлений час; за необхідності отримати належні докази – суд має відкласти розгляд справи [2, с. 62]. Зокрема, у рішенні ЄСПЛ у справі «Салов проти України» 2005 року вказано, що кожній стороні повинна бути надана можливість ознайомитися з усіма доказами та зауваженнями, наданими іншою стороною, і відповісти на них (п.78) [3].

Аналіз правозастосовної практики свідчить про наявність певних проблем, з якими стикаються сторони кримінального провадження при відкритті матеріалів, зокрема щодо ознайомлення з інформацією, яка містить охоронювану законом таємницю.

Так, відповідно до положень ч. 1 ст. 221 КПК України під час досудового розслідування слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту надати матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню [1]. Тобто, право на доступ до матеріалів кримінального провадження не є абсолютним. Адже на досудовому розслідуванні не надаються на ознайомлення матеріали про застосування заходів безпеки та матеріали, ознайомлення з якими може зашкодити досудовому розслідуванню.

По завершенню досудового розслідування прокурор, слідчий зобов'язаний надати доступ до всіх матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні. Окрім цього, відповідно до ч. 12 ст. 290 КПК України, якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів відповідно до положень цієї статті, суд не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази.

Втім, з цього правила також є виняток. Адже, відповідно до ч. 3 ст. 317 КПК України матеріали про застосування заходів безпеки стосовно осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, для ознайомлення не надаються [1].

Слід відмітити, що у практиці ЄСПЛ ширше коло випадків, які дозволяють не надавати протилежній стороні матеріали для ознайомлення. Ці винятки обумовлюються необхідністю захисту основоположних прав інших осіб або захистом важливих суспільних інтересів (національна безпека, захист свідків, збереження секретних методів розкриття злочинів) [2]. Так, відповідно до рішення ЄСПЛ у справі «Едвардс проти Сполученого Королівства» право на відкриття матеріалів може бути обмежене з метою захисту секретних методів слідства або ідентичності агентів чи свідків (пункти 33–39).

У рішенні ЄСПЛ у справі «Роу та Девіс проти Сполученого Королівства» 2000 року вказано, що використання конфіденційних матеріалів може видатися неминучим, коли, наприклад, задіяна національна служба безпеки чи проводяться антитерористичні заходи,

проте рішення про відкриття чи невідкриття певних матеріалів сторони захисту не може прийматися прокурором самостійно. Питання невідкриття матеріалів повинно вирішуватися судом на підставі балансу інтересів: публічного інтересу, з однієї сторони, та інтересів захисту – з іншої, і лише коли вкрай необхідно [4].

Тобто, процесуальна форма прийняття рішення про обмеження права на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження має передбачати процесуальні гарантії, які б у достатній мірі урівноважували позиції сторін кримінального провадження. Так, у рішенні ЄСПЛ «Мірілашвілі проти Росії» 2008 року Суд відзначає, що важливим моментом у висновках національного суду було те, що розглянуті матеріали пов'язані з оперативно-розшуковою діяльністю (ОРД), і як такі не могли бути розкриті захисту. Складається враження, що суд не проаналізував, чи можуть ці матеріали бути якимось корисні для цілей захисту, і чи зможе їхнє розкриття, хоча б потенційно, завдати шкоди якомусь конкретному суспільному інтересу. Рішення суду спиралося на врахування типу відповідних матеріалів (матеріали, що стосуються ОРД), а не на аналіз їхнього змісту. ЄСПЛ дійшов висновку, що рішення про відмову в розкритті відомостей, пов'язаних із операцією з прослуховування, не супроводжувалося адекватними процесуальними гарантіями і, крім того, не було досить обґрунтованим (пункти 206–209) [5].

Вищенаведене дозволяє стверджувати, що відкриття сторонами матеріалів кримінального провадження є гарантією реалізації засади змагальності. При відкритті матеріалів кримінального провадження може мати місце конкуренція прав, які гарантуються державою. З одного боку – це право сторони захисту на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, а з іншого – це інтереси суспільства та держави щодо забезпечення національної безпеки, збереження в таємниці методів розслідування, захист свідків, до яких застосовуються відповідні заходи безпеки. Відповідно до практики ЄСПЛ відкриття матеріалів може бути обмежене лише у виняткових випадках з метою нерозголошення таємних методів розслідування чи ідентичності осіб, а справедливості такого рішення має гарантуватися судовим порядком його ухвалення на підставі співставлення інтересів сторін кримінального провадження та визначення пріоритету публічних інтересів, чи інтересів окремої особи.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : затв. Законом України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>.

2. Хаблю О. Ю., Бойко О. В. Право на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України: монографія. Київ: Видавничий центр «Кафедра», 2022. 216 с.

3. Справа «Салов проти України» (Заява № 65518/01): рішення Європейського Суду з прав людини від 06 верес. 2005 р. *Верховна Рада України*. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_428/page

4. Case of «Rowe and Davis v. The United Kingdom» (Application no. 28901/95) : Judgment European Court of Human Rights Strasbourg, 16 February 2000. HUDOC. European Court of Human Rights. URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58496>.

5. Case of «Mirilashvili v. Russia» (Application № 6293/04): Judgment European Court of Human Rights 11 December 2008 ; final 05.06.2009. HUDOC. European Court of Human Rights. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90099>.

Холондович Іван Іванович,

докторант кафедри кримінального процесу
Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КОНСТИТУЦІЙНІСТЬ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НС(РД) В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У Конституції зазначається, що Україна є правовою державою (ст. 1), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (ч. 2 ст. 6), закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ч. 2 ст. 8). За приписом ч.2 ст. 19 Конституції України органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Ч.1 ст. 92 Конституції України передбачено, що діяння, які є злочинами, та відповідальність за них (п. 22), судоустрій, судочинство, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства (п.14), основи національної безпеки (п. 17), правовий режим воєнного і надзвичайного стану (п. 19) визначаються виключно законом, а прийняття законів належить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (ст. 75, п. 3 ч.1 ст. 85 Конституції України) [1].

Оскільки ст.9 КПК України передбачено, що під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, КПК України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства [2], то відповідно - будь які зміни у порядку отримання дозволу на проведення НСРД, механізму та суб'єктів